

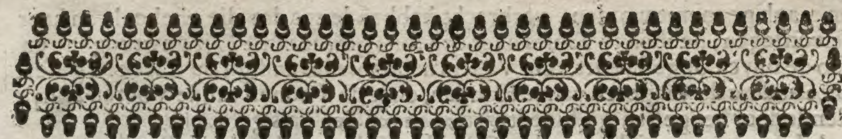
COPYE
Van een Brief uyt
PRUYSSEN.
VVaer in verhaelt worden eenige schrikkelicke wreedtheden,

welcke de
PAPISTEN
Bedreven hebben aen de EUANGELISCHEN
IN
POLEN.
Inden Jare, M.DC.LVI.

Gedruckt int Jaer onses Heeren.

Copije van een Brief uyt Pruyssen, waer in verhaelt werden eenige schrickelicke wreetheden, welcke de Papisten bedreven hebben aende Euangelischen in POLEN. 1656.

HET gene de Heylighe Schrifture door de gelyckenisse van een Stadt boven op een Bergh gelegen, ende van een Vrouwe vluchtende inde woestijne voorseyt, ende aengewesen heeft vande verscheyden en droevighen staet der Kercke, is soo warachtigh, dat te deser tijdt het eerste blijckt inde Nederlandtsche Kercken, het laetste besonderlick inde Poolsche. Geene floreren door Godts genade tot verwonderinghe toe, ende ick wensche dat hy in dien fleur geduerich mogen blincken. Maer deser gedaente hoe mismaeckt die sy door het bloedt der vervolginge; soo dat haer geen schoonheyt noch ghestalte meer is overghebleven, ende hoe sy, 'kmagh wel seggen vande helsche bloet-honden inde Woestijne gejaeght sijn, hoortmen dagelix uyt de droevige geruchten, ende bevestigen sulx de Brieven, die ghy soudt seggen dat meer met bloedt als met inckt geschreven waren: Ia diemen met bloedige tranen moet lesen ende beschrijven. Sy die vermits het afbranden en verwoesten van hun Steden, Dorpen, en Kercken, alleenlick haer leven, ende niets meer als een buyt hebben uytgedragen, generen haer nu erbarmelick inde uyterste Armoede, swervende in vreemde Landen door de Bosschagien; nadiense van wegen haere groote armoede niet een hutken konnen hueren. Waerlick dese nasaten vande Waldensen sijn soo wel deerenisse weerdig als hare vroome Voor-ouders. De tirannije heeft alrede de meeste uyt den Lande der levendigen wech geruckt: Maer vele sijnder evenwel noch overich, die der rasernije niet en sijn opgeoffert. Sommige hebben sy geworght: andere met een steen om den hals van boven neder int water geworpen: andere na dat sy de selvige hadden in stucken gekapt, hebbense tot een roof voor de Vogelen des Hemels en der wilde gedierten wech geworpen. Hebben oock de onmondige Kinderkens verscheurt in tegenwoordigheyt van hare Ouders, den welcken sy de Longen en Lever van dien inde mondt stoppende, met kracht en ghewelt hebben ghedwongen de ingewanden van haere eygene kleyntjens op te eten, de Moeders voor de ooghen van haere Mannen soo schandelick, dat het niet

en magh genoemt worden, verkracht hebbende tot dat die gheheel van haer ſelven lagen, hebben ſy voorts haer een ſpits geweer in 't Lijf gewrongen, en ſoo de buyck opgeſcheurt. De Vaders hebbenſe levendigh op ſtaecken geſet: ofte andere de Vingeren vande Handen, ende de Toonen vande Voeten affnydende door het geſtadigh bloedt-droppen om den hals gebracht.

't Is waer 'tgene ick vertelle, ſy hebben Iohannes Iacobides Predikant, Alexander VVartenſius Proponent, ende haren met-geſelle, ſijnde een Pottebacker vande Euangeliſche Religie, als Beeſten gheſlacht. In ſulker voegen dat deſe Perſonen, Zaliger gedachteniſſe, vluchtende voor de raſernije vande dulle Bloedt-honden, juyſt zijn te gemoet gekomen ſeker Dorp-voogt, dien de wreetheyt tot de oogen uyt ſach. Dewelcke (alſoo ſy van voornemen waren in het Dorp te vernachten) eerſt met beloften, daer na met dreygementen, haer heeft gedrongen dat ſy met hem in het Heeren-huys ſouden logeren. Sy gaen met hem: daer wort een dronck bier gebracht: maer ondertuſſchen waſſer heymelick laſt gegeven van een Graf te maecken, daer in drie lijcken konden liggen. So geſeyt ſo gedaen, 'twelck als het den Dorp-voogt met een wenck was bekent gemaeckt, te weten dat de ſake nu was beſtelt gelijckerwijs hy belaſt hadde, heeft hy terſtont ſeker Brouwer ontboden, die de plaetſe van een Scherp-rechter mochte bekleden: welcke dat oock heeft aengenomen om dat het Ketters waren. Overſulcks de handen en voeten haer als beeſten, die-men ſlachten ſal, gebonden ſijnde, is haer de Keel met een Kilmes afgeſneden, ende zijn ſy inde Kuyl geworpen, eerſt de Potte-backer, daer na de Proponent, ende ten laeſten de Predikant.

Die van Leſna zijn boven anderen, in een ganſch elendigen toeſtant. Haere Kerck, tot welkers opbouw oock ſommige Nederlantſche Kercken mildelick het hare gedaen hebben, is met de gantſche Stadt inde aſſche geleyt. Dertien hondert Lidtmaten van die Gemeynte, ſchuylen noch in het naburig Sileſien by de Vijanden, welcke het niet vry ſtaet, tot hare verbrande woningen weder te keeren, ten ſy datter Vrede kome, die meer te wenſchen is als te hoopen: door dien de flatteurs vande Roomſche Geeſtelickheydt gheduerich alarm blaſen, ende tot den Oorlog aenraden: roepende dat de tijdt nu na by ghekomen is, dатmen de Ketters ſal uyt-roeijen, ſy ſouden ſelfs door expreſſen hare noodt krachtiger konnen uytdrucken, by aldien ſy ſoo vele met haer allen hadden, dat ſy eene konden uytmaken. Doch ick en hebbe niet konnen nalaten U. E. vanden ſodanigen toeſtant der Kercke te verwittigen: op dat, gy doch die Puyn-hoopen, kont ghy niet metter daedt, immers met gebeden helpt ophouden.

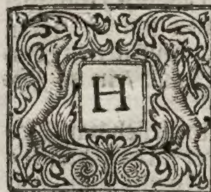
Naer-

Naerder openinghe

Vande uytroeynge aller Euangeliſche Kercken,

Door gantſch

POLEN.

Hoe wel dat men inden al-gemeenen brandt van Polen/ alwaer de geheele aerde met rooch en vlamme bedeckt is/ niet eens kan vernemen na alle de Exempelen der gener/ die daer als Martelaers zijn omgekomen: nae dien de Euangeliſche (vermits het lopen en ſtropen van de tegē partyen/ die allerwegē groote moet wil bedrijven) niet en vermögen in het hert van Polen te komen: ſo dat men van de meeſte niet en weet hoe 't daer mee gelegen is/ offe leven dan offe doot zijn: nochtans ſullen wy iets ſeggen van die dingen diemen ſeeckerlijck weet/ tot datter eens uyt komt een volkomen Hiſtorie van deſe ſchrickelicke vervolginge in groot Polen waren langs de grenſen van Sileſien ende Marckbrandenburgh verſcheyden plaetſen bewoont van Hoog duytſche die over ſulx oock niet paeps en waren/ maer doorgaens van de Augsburghſche Confeſſie (als Ravitſch / Sduni / Boianova / Frau-ſtadt / Meſerits / Swerin etc.) ende oock ſommige weynigh van de gereformeerde Religie / haer houdende aende Kercke orderinge van Bohemen. Welcke Huſſiten of Waldenſen genaemt / ende in het jaer 1549. verdreven uyt Bohemen/ hebben (ſo Vergius getuyght) in groot Polen geplant ontrent de veertigh kerken: te wete eenige van dien wel mede op de voor ſeyde grenſē van Sileſien/ als namentlick te Leſna / Punits / Laſotitz etc. Maer verre de meeſte wat dieper Lantwaert in onder den Poolſchen adel/ gelijck tot Weſkowa / Kobylin / Marſevia / Karmin / Butſch / Partits / Wola / Czenin / Zychlin / Cwirczina / Lobſenits / Dembnits / Skoki / Siroſlaw / Oſtrorog / Ozzekkowo / Kwilecz / Jurichowits / etc.

Alle welcke Kercken hadden hare Predikanten: die van wegen de wijdt gelegentheyt der plaetſen ſtonden onder het opſicht van twee ſuperintendentē houdende hare reſidentie / d'eene te Oſtrorog of te Leſna (daerſe meeſt waren / en daer gemeenlick de Synoden wierden gehouden) d'ander te Dembnits of te Karmin. De gereformeerde Kerck tot Leſna is geweeſt driederley: een Poolſche / een Boheemſche / ende een Hoogduytſche / voorſien met een goet getal Predikanten / waer van drie de directie hadden in het verhandelen van Kerkelicke ſaken. De Poolſche gemeente was de kleynſte: dewijle de in-

de inwoonders hier op de Fontieren van Silesien Hoogduyts spraken: de stont schier alleen uyt den adel / so daer rontom buyten als binnen op het Casteel mitsgaders de gene dieder waren om te studeren/ende dan noch sommige Schotsche koop-lieden. De Boheemsche was wat grooter hebbende vier hondert Lidtmaten. De Hoogduytsche dertien hondert behalven de kleyne kinderen. Maer de gemeynte van de Augsburgsche Confessie (Anno 1629) eerst op-gericht by de ballingen uyt Silesien) was grooter dan die alle: dewijle het meesten-deel van de koop-lieden ende ambachts-lieden daer toe behoorden. Edoch hoe afgrijselick dat daer hy de haet van de Suppoosten des Antichrist tegens alle die gene dewelcke Christum alleen voor haer hooft erkennen daer van geven getuychgenisse het oneyndich getal der Martelaren omgebracht zedert duysent jarē herwaerts (dat is gedurende diē tijt van dat hy / die hem boven al verheft / geseten heeft in den Tempel Godts) ende wel bisonderheyt bevestigen sulx de massacren nu inde laetste vier hondert jaren geschiet aen de Waldensen in Italien ende Vranckrijck / de Hussiten in Bohemen; de Gereformeerde in Vranckrijck Engelandt / Yrlandt / in de Nederlanden / en op andere plaetsen.

Ende dat selvige blijckt oock overvloedelick in het Koninckrijck van Polen. In het welke hoemen van tijdt tot tijdt nu wel hondert jaren achter een gearbeydt heeft om de Euangelischen uyt te roeyen / dat en is niet onbekent. Want na dat onder Sigismundus Augustus het licht des Euangeliums alder eerst was ingebracht: ende een groot gedeelte van den Adel het selvighe had aen-genomen/so vielense ten eersten met de borst op aen om dat licht uyt te blusschen / ende de belijders daer van te dempen. Gebruyckende doen die reden / men kondse licht 't onder brengen / dewijle sy onder malkanderen verdeelt waren. Maer de Coninck uyttermaten sachtsinnig sijnde van aert / eñ oock self so heel vreemd niet van de leere der waerheyt / heeft daer niet na willen hooren; Ja riedt den Euangelischen sy souden met malkanderen eene lijn trecken / ende hare krachten te samen voegen. t'welck de occasie is geweest van het wel bekende verdrag te Sandomina/ gemaeckt tusschen de driederley kercken in Polen / te weten die vande Augsburgsche / van de Boheemsche / ende van de Switsersche Confessie. Maer door de andere / de klem wat quijt sijnde / geduerende de regeringe van Hendricus en Stephanus niets en vermochten: gelijck oock ten tijden van Sigismundus niet anders als door dien sinnen trec/ dat niemant tot eenighe ampten ghevorderdt soude moghen worden of hy most Rooms Catholijck wesen. Door welcke snodicheydt het is te weghe ghebracht / dat daer de gheheele Rijcx raedt (uyt-gesondert de Bisschoppen) doen Sigismundus de regeringe aenvaerde/ meest altemael Euangelisch was / naderhand op het einde van des selfs regeringhe (die ruym vertigh jaren heeft geduert) wierdender in den ganschen Raedt niet meer als twee Euangelische vorsten gevonden / te weten Christoffel prince Radzivel ende Raphael Grave van Lesno. doen hoordemen de tegen-strijders juygen / dat dese twee de laeste waren / by welckers over-lyden men met eenen de uyt vaert soude houden van der Euangelischen Vryheydt in Polen /

Want

want noch onder de selvige Sigismundus (in sijn laetste jaren) haddense een party vande Russen/sijnde van de Griecksche Religie / soo verre gekregen/ dat sy haer souden vervoegen tot de Roomsche kerck by forme van unie (dat is te seggen sy soude slechts de Paus van Roomen voor het hooft erkennen / maer haer gevoelen en maniere van Godts-dienst vry behouden) t'welck geschiet sijnde soo isser een vreselicke scheuringe tusschē de Russen ontstaen: d'een d'ander bitterlick hatende / ja sy malkanderen so bijtende ende veretende / dat de vyanden geweldich de vlag voerden: voor-gevende sy haddent nu genoech van haer ende ooc vande Euangelische gewonnen. Immers de affronten diemen de Euangelischen aendeet / namen nu handt over hant toe. Maer tegen dese haer wel beriepen op het accoort van broederlicke alliantie (by de Papisten selve doen ter tijdt versocht als sy sagen dat de Euangelische de stercksten waren / ende by alle de standen des rijcks aengenomen / die uyt kracht van dien haer hadden verbonden tot onderlinge verdraegsaemheyt / ende niet te sullen gedogen dat om de Religie wille eenich bloet wierde vergoten) gevende met een wel schriften uyt aen den Koninck ende de gemeynte: maer al te vergeefs. Anno 1632. als de nieuwe Coninck Vladislaus den Hertog Ossolinski (die korts daer nae Rijcxkancelier is geworden) voor Ambassadeur na Romen had gesonden/ so heeft die in een statige oratie aen den Pans van Romen by hem gedaen / (welcke te Romen en elders gedruckt is) onder anderen dese woorden gebruyckt / Alderheylighste vader vergun ons de tijdt van weynigh jaren, eude wy sullen u Polen gesúyvert leveren van alle Ketterye. thuys gekomen sijnde deed hy oock al wat hy konde / maer niet al wat hy wilde / na dien Vladislaus te Brodnicr in Pruyssen op gevoedt sijnde by sijn moey Anna infante van Sweden/ sijn Vaders suster / die al haer leven lang Euangelisch is geweest / en hy daer door goede kennisse hebbende van het Euangelium / niet konde daer toe worden gebracht / om de Euangelischen te vervolgen. Ja dat meer is sommige van haer (als namelijck Andreas de Lesno / Gerard Donhosius / N. Firlaij / Zbygneus Goraiski / ende Janussius Radzivil) stelde hy wederom in den Raedt / tegen wil en danck van de tegenpartyen: die echter een andere sno de practijck bedenckende verkregen hebben dat den Euangelischen de kercke soude worden afgenomen / uyt oorsake dat se by ouden tijden van de Roomsch Catholijcke waren gesticht / ende daerom de Bisschoppen toe behoorden / Wilden d' Euangelische nieuwe bouwen / sy mochtent doen / men sonde het aensien. Altoos 't is geschiet dat alle de kerken den Euangelischen sijn af handig gemaeckt. De laetste was de kerck van Lesna Anno 1652 haer af gekeurt by vonnis van het hoogh adelicke landt gerichte. Ja selfs sommige sijne priesters uyt de naburige plaetsen gekomen sijnde in die oude kerck / welcke haer nu metten eersten sonde worden in geruymt / hebben daer in tegen wordicheyt van de gereformeerde Predikant / malkanderen beginnen te vragen / wat straffe men de ketters best soude aendoen. De eene stemde men soudse verbra nden; d' ander men soudse met den sweerde dooden: den derde sprack van haer op te hangen. Ende d' oude kerk nu al weg hebbende / als sy saghen datter een nieuwe gebouwt wiert / soo

vraeghdense

vraeghdense door gaens spots gewijse : voor wien maeckt ghy doch dit ge-
bouw ? op andere plaetsen begost men oock wel nieuwe kercken te bouwen :
maer die wierden al mede ofte in brant gesteken door heymelik bestelde brant-
stichters : gelijck te Smigla ende te Oseisna is geschiet : ofte haer wederom
ontvreemt by versieringe van d' eene of d' ander oorsaeck. Gelijckerwijs (om
andere exempelen nu voor by te gaen) met sulken valsheyt haer is af geno-
men die schoone Poolsche en Hoogduytsche kerk te Vilne/ gebout op de kosten
van Prins Radzivil / met een hooghe muyr daer rondtom / t' welck alsoo
is toeghegaen / met het bouwen van de voor seyde kerck / soo haddense ter-
stondt een Nonnen klooster daer dichte by op gherecht/ 't is nu eens gebeurt/
dat terwijlen de Evangelische Edellieden in de kerck waren/ ende hare paep-
sche dienstknechten daer buytē met pijlen om plasier schoten na het spits van-
de toorn / datter by ongeluck een pijl gevallen is in het klooster/ daer was het
doen / dat hebben de Ketters gedaen : die pijl is van haer geschoten na het
beeldt van den gekruysten: men riep Moort/ brandt. Het graeuw quam op de
beenen / makende een 't samen rottinge om de Evangelischen te vermoorden.
So dat dese genootsaekt wierden de poorten te sluytē/ ende gewelt met gewelt
tegenstaende haer te verweeren / ter tijdt toe datter uyt dien onbesuysden hoop
nu al eenighe ghesneu velt sijnde / het lijf regiment van Christoffel Prince
Radzivil / Vorst van Vilne / maer doen ter tijdt sijnde by den Coninck te
Warschaeuw / gewapender handt van het Casteel is gekomen/ om dien op-
roer te stillen / ende verder bloedt vergieten voor te komen. Maer de Bisschop
(Woyna genaemt) geboodt de Abdisse van het klooster met acht van de ba-
gijnen nevens haer te sweeren / dat de Bel-hamels van die snaetheydt den
geeruysten Godt aen-gedaen waren geweest Labenski ende Iurski/ gerefor-
meerde Predikanten / met den Rector Georgius Hartlibius/ welke laetste sy
een weynigh te voren by de kop gevat / wel een bet geslagen / ende doen van
boven neer in de Riviere hadden geworpen : ende als hy met polsteren den oe-
ver ter nauwer noodt had gekregen / soo hebbense hem wederom onder ghe-
dompelt / ende tot de molens toe-vervolgt : daerse geloofden dat hy nu al de
Geest had gegeven. Maer naeder handt vernemende dat hy miraculeuse-
lick behouden / ende noch in het leven was / soo lietense niet af haer beste te
doen / om hem door de doot of ballingschap van kant te helpen. Niet te min
de Abdisse / heylighlijck verklaerende dat sy niet en wist wie dat stuck gedaen
hadde / en begeerde over sulcx niet te sweeren / maer de Bisschop omcingelde
het Klooster met Soldaten/ verbiedende dat daer geen Victualie mochte wor-
den in-gebracht. Sy dan gedwongen door hongers noodt/ ende daer en boven
geabsolveert van den Bisschop over dien eedt / welcken hy op hem nam / soo
heeftse ten laesten gesworen. d' Evangelischen ondertusschen betuygden met
diere woorden / dat die dingen buyten haer kennisse waren geschiet. Daer be-
nessens d' Heer Piekarski bracht sijn knecht te voorschijn / ende gaf hem over
om gestraft te worden na behooren/ de welcke schoon Rooms Catholijck sijn-
de ront uyt bekende / dat hy de man was die de pijl geschoten hadde / hoe wel
sonder eenich arch ofte list. Maer ten mocht niet helpen /de Evangelische dan
hebben het schriftelic relaes van de geheele sake gesondē na Warschau aen den
Vorst

Vorst Prins Radzivil. Die den Coningh daer over begroetende recht heeft
versocht tegen sulken ongelijck en overlast. De Koninck nam dat aen / maer
de Bisschoppen (hebbende al bereyts geresolveert dat die drie Personen souden
worden gebannen ende de kerck den Evangelischen af-genomen) maeckten
den Coninck soo lange het hooft moede tot dat hy / na vele uyt vluchten/ dat
haer besluyt heeft onderteyckent. So haest dit ter ooren quam van den Prins
ginck hy wederom na den Coninck protesterende dat die hem selven schuldig
maeckte aen onnosel bloet vergieten/ende het oordeel Gods opsig quam te la-
den / om dat hy wetens ende willens tegen sijn gemoet sulcke grouwelicke
dingen hadde toe-gestaen : en sprack voorts met sulcken ernst / dat de Coning
de Acte wederom eyschte / willende die annulleren. Maer de Bisschopen ga-
ven voor antwoort / sy was nu al na Romen gesonden/ (hoe wel het nau-
lijcx een uyr geleden was)dat en kost niet verandert worden:gelijc het ooc niet
verandert is / dierhalven de uyt geseyde Personen sijn / om haer leven te be-
houden geweken nae het naburich Pruyssen ;(daerse oock haer leven hebben
geeyndicht)ende de kercken wierden vast de Evangelische af-genomen. Siet
so namense over al de oorsaecke uyt om haer baldadicheyt aen den Evangeli-
schen te betoonen 't is gebeurt int jaer 1644. Dat Adam Rey de Naglowits
een fraey en yverich man / om dat hy van de vergaderinge te Orlens sich als
Ambassadeur aen den Coninck hadde laten gebruycken (noyende het gesprek
te Thoren / ten einde het selvige voor een jaer verlangt sijnde de gereformeer-
den midler wijlen met hare mede broeders van andere gereformeerde kercken
mochten raedt plegen) so is hy daerom soo seer inden haet van de geestelicke
ghekomen / dat als hy eens in seeckere herbergh overnachte / sommighe
nette boeven / die daer quansuys oock als gasten waren / hebben by twee van
sijne dienaers moeyten gemaeckt : ende de Sabels uytreckende / wiert / alst
wesen wil seeckere printe van de Maget Maria(na de wijse van dat supersti-
tieuse volck (daer aen de wandt hangende een weynich gequetst. Hoe wel
men tot den huydigen dag toe noch niet en weet of al waer is veel min wie 't
gedaen heeft/ofte hoe't is by gekomen/ja of sy't selfs niet wel gedaē hebben die
slechts actie sochten. Nochtans wiert den goeden Heer daerom geroepen voor
het hooge hof van Iustitie : alwaer die sake so is gewesen / dat hy gelast
wiert uyt den lande te vertrecken / ende sijn knecht die een Evangelisch Edel
man was over te leveren / om aen den lijve gestraft te worden / 't soude oock
geschiet sijn geweest / ten ware sake / hy door tusschen spraken / ende een goe-
de somme gelts hem selven ende de sijne van de straffe hadde verlost. Des ge-
lijcks is Ianussius prince Radzivil soone van Christoffel een lack op gelegt
dat hy in sijn tuyn hadde laten af breken het beelt van Christus hangende aen
het cruyse. Waer over hy beschuldight wierdt / als een Godtslasteraer /
den hals verbeurt te hebben : en mogelick souder oock een sententie des doots
over hem uyt-gesprocken sijn geweest ten sy dat hy gewaerschouwt sijnde
sich wel ter degen van getuygen hadde voorsien / oock sulcke selfs die Paeps
waren / met welcken hy konde bewijsen dat dat beelt half van onderom ver-
gaen / voorts van de wint was om gevallen. Dit is geschiet in den Jare 1652

1652. Ende soudemen alle de vileinen verhalen / dieder daghelicks voorvie-len / daer en soud geen einde wesen. Voornaementlick na de doot van Vladis-laus / want sy hadden dat met malkanderen in gestelt / so de nieuwe Coninck haer sin wilde doen / alle de Euangelischen souden het landt uyt moeten / maer om dat daer tusschen diē oorlog quam van de Cosacken (gaende gemaeckt ooc door quellingen over het stuck van Religie) so sijnse genootsaeckt geweest dat uyt te stellen / niet te min pleeghense meerder ongebondentheyt tegen d' Euan-lischen als te voren (hoe wel sy telkens het kint wisten een ander naem te ge-ven) Want dat een Euangelisch Edelman om een haver stroo wiert voor recht geroepen / en gesleept sijn voor het hooge lant gerichte altijdt het recht quam te verliesen / dat was seer gemeen / belangende de Euangelische Predi-kanten / op die warense soo gebeten dat niemandt van haer anders dorst uyt-gaen als gekleedt sijnde op sijn Burgers : om toch niet bekent te wesen / want bekent sijnde wierdense allesins te spot gestelt. Oock hoordemen sulcke drey-gementen / dat binnen korten niet een Ketter meer in Polen soude wesen. Soo driftig / so onbescheydenlijck / ende met sulcken vinnicheyt heeft men al van over vele jaren gesocht de uytroepinge van de Euangelischen in Polen. Ein-delijck sijn Anno 1655. inde maendt van Junius binnen Posna by een geko-men de voornaemste van alle de Standen uyt het gantsche Rijck : dewelcke aldaer met den Nuntius van de Paus vele dagen hebben raedt gehouden. De sprake ginck datter besloten was / men soude den 10 Augusti op S. Laurens dag met paratie executie alle de kercken van de Ketters toe-sluyten : ende die niet wilden veranderen van Religie soude men ten landen uyt jagen / dat was het gemeene seggen / twelck oock voor waerachtigh wiert gehouden. Watter eygentlijck van sy (also sy heymelick raedt slaegden) dat is Godt bekent. Al-toos die dingen en konden niet worden uyt gevoert / om dat korts daer nae / als sy naulix van Posna waren gescheyden / de Sweden sijn int lant geval-len / ende hebben geheel Polen in genomen. Maer in het volgende jaer hebben-se / 't gene sy van over lang gebrouwen hadden / rigoreuselick in het werck gestelt. Want terwijlen de Coninck van Sweden in Pruysen wat suckelde / eñ so het scheen genoech te stellen hadt / so sijn sy te raden gewordē om de wa-penen wederom inde hant te nemē / de vrijheyt vā het Vaderlant eñ Catholijc-ke Religie (gelijck sy spreken) voor te staen / ende alle de gene die niet Roomsch en waren gelijckelic te verjagen. Welc voornemen op dat het dies te spoediger soude voort gaen / ende immers dapperlick worden aengedreven / so zijnder aen alle kanten Jesuiten en Monnicken uyt gesonden / die sulcke dingen het volc souden in prenten / eñ haer een hert in het lijf spreken om een so heerlic werc aen te gaen den tragen dreygende met den Blixem van de excommunicatie; daer en tegen den gehoorsamen belovende bevrijinge van het Vagevyer ende een eeu-wige belooninge. Waer op sy dan voorts als dulle honden tegen d' Euange-lischen sijn aen gegaen : Vermoordende sonder eenige barmherticheyt alle die sy maer kregen van de Euangelische Predikanten : gelijckerwijs oock etlicke so van het gemeene volck als mede uyt den Adel. Ende noch daer en boven by sondere blijcken gevende van hare onmenschelicke wreetheyt / hebbense som-

migen

migen de ogen uyt gegraven / ander en de neusen eñ tongen af-gesnedē / anderē de handen en voetē afgehouwē / anderē door ontallicke wondē met houwen en steken so geschonden datmēse niet en konde bekennen : doot slaende sonder on-derscheyt beyde mannē en vrouwē / beyde jongelingen eñ oude Personen / ic ga nu voor by het exempel vā Johannes Jacobides Predikant tot Denbuits : dewelcke met sijn onder kapellanen Alexander Warttensius / mitsgaders seker potte-backer / een van sijne toe-hoorders / vluchtende na Silesien / als sy nu achtmijlen ver waren gekomen / eñ dies wegen vermoeyt haer in een seker Dorp wat sochten te ververschē / verradē gevangen / eñ deerlick sijn vermoort Samuel Gardus Predikant tot Cwizizina / in sijn huys overvallen / wiert eerst schamperlijck bespot : daer na sijn hem de oogen uyt-gesteken / so dat hy geheel blint was : voorts op sijn rug geleyt / wiert hem gesmolten loot in de mont gegoten : eñ ten laetsten sijn hem de uyterste leden vā sijn vingerē en too-nen met tangen uyt het lijf gescheurt : een uyr daer na wederom andere leden ; ende so voorts vervolgens tot dat hy doot was : sieltogende hy schamel man in sulcke onlijdelicke tormenten so lang hy kost : twelck tot 's anderen daegs toe duerde / door een in val ghedaen in Scocis sijnder seven-en-sestich van de Euangelische Burgers Jammerlick om den hals gebracht. In kleyn Po-len hebben se oock verscheydene Predikanten om gebracht en geheele Huys-ge-sinnen van de Euangelischen. Eñ daer en boven so sijn alle de gemeenten der Euangelischen te samen met hare herders gantsch Polen door verstroyt eñ uyt geroept, want naulix issertegenwoordich eene meer te vindē / behalven de over-blijffselen verspreyt door de naburige landen van Hongarijen / Silesien / Marc-Brandenburg / Pruysen etc. d' Eerste plaets die voor houden most was Les-na / welcke nochtans een seer geriesfelicke Stadt was voor het gantsche rijck door hare Koopmanschappen en hant wercken. Insonderheyt wasser voor groot Polen als een pack huys / daerse quamen halen alles watse van doen hadden / ende tot gelt maeckten alles wat sy te koop hadden / daer toe / soo en hadse niet selfs de poorten voor de Vyandt open-geset : maer is by het accoord van Vszije / gelijckelick met de rijcx steden / selfs van de paepsche Standen aen de Sweden overgegeven. Nochtans als de Poolsche Papisten nu dese Stadt hadden ingekregen / soo ist dat sy niet te vreden sijnde met die in te heb-ben ende alle de schatten die daer binnen waeren te moghen aentasten / haer met voor bedachten rade gehaelt hebben om de geheele Stadt te verdelghen. Gelijckerwijs sy dan ook deselvige aen alle kanten hebben in brant gesteken / ende t' eenemael in de assche geleyt. Welke wreethyet geensins steunde op eeni-ge politijcke oorsaken : maer dese Stadt om der Religie wille in den haet sijn-de / is in het laetste van April des jaers 1656 van het leger des Poolschen A-dels / versamelt tegen de Sweden / tot de gront toe vernielt. D' inwoonders wel door de vlucht gesalveert sijnde / vermits de grouwelicke schrick die haer vā Godt was aen-gejaecht. Maer de vier kerckē met het Casteel / het Stadt-huys de Burgers huysen / de gemeyne huysen / niet een straet uytgesondert / sijn tot een toe alle af-gebrandt. So datter van de gantsche Stadt ter werelt niet anders is over gebleven als assche ende een deel puyn hopen. Ende dat

meer

meer is / noch protesteerden de geestelicke daer rondtom opentlick datter
dwaeslic met Lesna was gehandelt/dat het niet also was besloté. Maer
datmen eerst de Stadt rondsom hadde moeten besetten /en dan de
selvige in brant gesteken: op dat met het nest van de Ketters ooc
de Ketters selve hadden mogen verbrandt worden. Ende
soder dan noch eenige de vlamme hadden soeken te ont-
vluchten die soud men van kant hebbeu doot ge-
smeten. O Godt opent toch de oogen der ge-
ner dieder aen gelegen is / dat sy siende
sien / ende haer haesten om het upt-
terste verderf van de Kerck
voorte komen Staet. op
Heere en de oordeelt
de aerde.

F I N I S.

